

za ovu konstataciju je većina pjesama skupljenih među korice posljednje knjige. Deskripcija i leksik silan, tehniziran, koji se ne može uklopiti u ostali kontekst umanjuju stvarni dojam, ove inače mekane i tople zbirke pjesama.

Jest, Mirković usprkos svjesnosti o kretanja modernog svijeta i čovjeka ostaje pjesnik mnogih dilema i iskustava vezanih za zemlju, zavičaj, rekvizite koji prate čovjeka gotovo od iskona i tvore njegov svakodnevni sadržaj življenja. Njegov pjesmotvor nije sazdan na brzinu, skrpljen nezgrapno, ali nema ni onih strasnih uzleta koja bi mu dala snažan let, Mirković je na-prosto liričar kakvih je oduvijek bilo u svakom vremenu i prostoru na svoj način, ali koji su itekako bili sastavni rekviziti velike šume koja predstavlja poetski humus i iz koje teku izdanci dalje, jer i sam čovjek je integralni dio toga svijeta i zagonetka bez odgovora, pa će uvijek biti zagledan u čaroliju iskaza vlastitog duha.

Jelena Lengold: »podneblje maka«, nolit, beograd 1987. vojislav sekelj

U poeziji i samo u poeziji, kao kući bitka, čovjek se potvrđuje kao tajna postojanja! Ne postojanje pojedinačnog čovjeka, nego kao tajna postojanja uopće. Ali čovjek nije ključ tajne postojanja, ne postoji tajna postojanja, jer je samo tubitisanje dano odnosom i jeste da se čovjek, u odnosu potvrđuje, (proizvodi) u poeziji, kao tajna postojanja. Postojanje u svojoj tajnovitosti moguće je i jeste bez tajne. I ako ne uspijevamo odrediti ključ tajne postojanja, uspijevamo poezijom otkriti granicu moći tajne, primernije, proizvesti ne pristajanje na postojanje, na život bez tajne, bez brige. A odakle nam potreba, ta duboko ljudska potreba na ne pristajanje na život bez tajne dolazi?

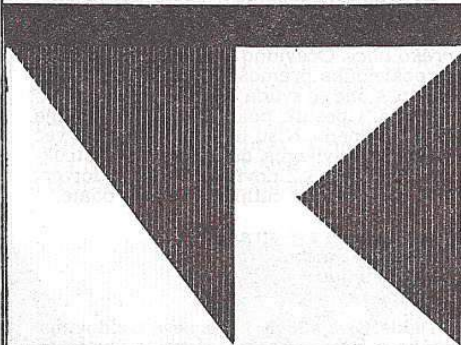
»rekao bi Ti da dolazi iz literarne laži«, što će reći iz pjesme. To su stihovi pjesnikinje Jelene Lengold, a iz vrijedne pažnje knjige pjesama *Podneblje maka* u kojoj prepoznajemo jedan recentan glas pjesnikovanja, koji nastoji na liniji identiteta mišljenja i pjevanja dotaći suštinu, ili osoliti so soli našeg pojavljivanja i uneti jednost bitisanja u bitisanju.

Da nam sve to dolazi iz literarne laži, životna je istina u kontekstu shvaćanja poezije kao *kuće bitka*. U sklopu knjige »Podneblje maka« literarna laž, pokazuje se kao ona istina o nama, kojoj trebamo iznutra težiti. Literarna laž, je ovdje, determinacija, u smislu da je determinacija već i negacija. Elementi literarne laži na kojima je knjiga sustavno građena jesu: ljubav, tijelo, smrt. Međutim, ljubav i smrt nisu u sukobu odnosu, oni su korelativni u polju postojanja (u tijelu) za koje se može reći: čovjek (tijelo) je biće koje voli i umire da bi živjelo, i živi da bi umiralo i voljelo! Moguće je zaključiti: čovjek je onda prije smrtno, nego ljubljeno biće. Ali kako svako smrtno biće nije čovjek, onda nas to upućuje da razliku kvalitete življenja života u razini brige unosi smrt. Sve je to moguće u logici literarne laži, ali nas muči u čemu je smisao i sadržaj te kvalitetne razlike u življenju života, odgovor je kratak, u ljubavi, i volji da se ljubi. Tim smo problem naznačili, no u biti obzirom na operatnost pojma ljubavi on ostaje otvoren, jer smo do ovakvog odgovora došli iz blizine polja smrti.

»Ništa, u stvari, ne mogu. Ponekad obučem haljinu jasnih tonova između stropa i poda ucrtam svoj život i svoju smrt«.

Ipak se može mnogo, jer samo je čovjeku u njegovoj nemoći dano da između stropa i poda ucrtat život i smrt, i tim redosljedom. Strop i pod su prividno indiferentni, međutim, oni ograničavaju jedan zatvoren prostor, a rekli smo, i pošli u prikazu knjige da je ograničenje već negacija, pa što je u svjetlu logike literarne laži ovdje negacija, a koja se pokazuje kao istina o nama. Negacija koju tvori zatvoreni prostor je tijelo, i to ljudsko tijelo, točnije žensko tijelo, koje 218 polja

ponekad oblači haljinu jasnih tonova, obzirom da ima potrebu da se pokazuje kao tajnovito. Tijelo u svojoj nemoći ucrtava život i smrt između stropa i poda, zar se tada i ona takođe ne pokazuje kao granica, kao negacija, a kako tijelo negira nemoć svojih granica u odnosu na strop i pod, pa tako što se pod pokazuje kao zemlja, a strop kao nebo. Na taj način tijelo, tijelo čovjeka, tijelo žene i muškarca, jeste negacija samih granica. Odatle osećaj nemoći, tijelo je ne svojom voljom (nego snagom poezije) dovedeno u jedan aktivan odnos, ne prema stropu i podu, nego prema drugom tijelu i kosmosu. Jasno ta negacija je razumu neprihvatljiva, konačno odigrala se na fonu literarne laži (literarnog fenomena), a ne logičkih zakonitosti. A mi i ne nastojimo tu negaciju prihvatiti, razumjeti, naša namjera je konzistentni svijet pjesme razoriti, da bi nam se ukazali planovi smisla, koje sve to drže na okupu, vodeći nas tajni postojanja. Ako smo postulirali da nam sve to dolazi iz literarne laži, moramo otkriti, ali ne još, i ne već, saznati, kuda sve to odlazi: »pre nego što si ujahao u moju ljubicastu svest«.

• nove knjige • nove knjige • nove knjige •

Metafora *lubicasta svijest* je jasna, međutim, ljubicastu svijest, nas ovdje zanima u funkciji literarne laži. I ljubicastu svijest, nije nova istina ili laž o nama, niti osamostaljena i iskrivljena svijest o samoj sebi, ona se nalazi u preseccu (da ne kažem u prodoru) horizontata dodira dva tijela. U ritmu, u plesu, u dodiru neba i zemlje, poda i stropa, gdje dva tijela bivaju jedno, ne niščeći jedno u jednom, nego potvrđujući dva kao jedno, zadržavajući svoju posebnost do stepena svjesnosti, od prije ulaska u polje ljubicaste svijesti. Između literarne laži, iz koje nam sve što jesmo dolazi, i donosi sobom neko ti, i ljubicaste svijesti, gdje sve snagom ritma postojanja odlazi, pružila se, ili podastrija tajna tijela i kozmosa, nekog ti u ja i ja u ti. Tajnu tijela koju će Jelena Lengold usložnjavati tragajući za puninom dodira, za značenjima gdje se tijelo smisleno raspada na ti i ja, na doživljaj ljubavi i smrti. Ne borba Erosa i Tantosa, obzirom da je raspadanje tijela moguće u polju smisla teksta, na doživljaj sebe u drugom i drugog u sebi. Raspadanje tajne tijela u tekstu na ljubav i smrt, u teologiji transsupstancija, nije stvar logike, niti razuma, već aktivnog odnosa prema doživljaju, koji ne pristaje na život bez tajne od samoga početka.

»I od svih ja jasno pamtim samo duboki mir one noći u kojoj moja ljubav beše ništavni lek protiv smrti«.

Ovim stihovima došli smo do točke odakle bi nam analizu knjige »Podneblje maka« valjalo započeti, došli smo do njenog nukleusa, do teme ljubavi. Pjesnikinja otkriva svijet postojanja na liniji ljubav, smrt, a koja je moguća samo kroz, u, i, sa tijelom. »Na telu od vlage pratimo poroznu sudbinu«. Tijelo svojim značenjem, svojom dubinom, ne samo da je referens, nego upravo što je referens identičan s referencijom, transcendirajući svijet ljubavi i svijet smrti. A da bi se o ljubavi uopće, kao i o onoj moći ljubavi što nam donosi pjesnikinja J. Lengold reklo nešto bitno više, potrebno bi bilo izmisliti neku novu riječ,

novi pojam, novu literarnu laž, a to izmišljanje imalo bi smisla, ako se ta riječ ne bi ni mislila ni pjevala. Riječ koja bi bila spontana kopulacija zemlje i neba, poda i stropa, bez posrednika, znači bez horizonta i bočni zidova, riječ koja bi spajanjem razdvajala i razdvajanjem spajala, koja bi se doživljavala onim što ona nije, niti može biti. Težak i nezahvalan posao, pogotovo ako znamo da jedna takva riječ već postoji, a koja je iz razno raznih razloga abuzirana u druge svrhe i namjere, ta riječ koju mislim jeste riječ, Bog! Zato je lakše o ljubavi pisati traktate i pjevati pjesme, jer pjesma svojim minus postupkom može o ljubavi reći to sve,

»Postoji samo svet po meri čovjeka i zagrljaj i svila po meri žene i ništa drugo, mile moje, neka vas ne muči«.

U vašu čast izbija taj rat i ginu vitki plavi muškarci beskraje nože«.

A Homer započinje svoju Ilijadu: »Gnjev mi, boginjo pevaj, Ahileja, Peleju sina, / zlosrećni, štono Ahejce u hiljadu uvali jada«. A Antigona će gordo reći: »Za ljubav, ne za mržnju, ja sam rođena«. Čudno kako blizina smrti osmišljava ljubav, i unosi puninu u doživljavanje i življenje života. Citirajmo i Ž. Bataja: »Može se reći da je erotizam potvrđivanje života čak i u smrti«. Ovim navodom ne želimo biti ubedljivi niti bilo što dokazivati, nastojimo i dalje razoriti poeziju, da bi došli do njenog jezgra koje zrači tajnu i život u ovom povodnju trivijalnosti i prolaznosti čini podnošljivijim, jer ga osmišljava iz njega samog. A mi se možemo upitati da li pjevanjem u mišljenje ili mišljenjem u pjevanje, možda bi valjalo reći u pjevomišljenje, obzirom da je pjesnikinja Jelena Lengold ovom knjigom učinila pomak da osvetli čovjeka iznutra, a iz literarne laži, i ne u horizontu brige nego u podneblju ljubavi:

»i još nešto: čovek koji voli da ide u cirkus mora biti da nije baš toliko loš«.

Svijet je cirkuska šatra razapeta u nama, i on, svijet u svojoj pojavnosti, u svom prividno lišen je brige, jer izrasta na osnovi brige, tajne, a tajna čovjeka događa se u poeziji i on u svojoj biti jeste poezija! Ne znam, što to može da znači, ali čim, da u tome ima mnogo vezivnog smisla.

Recimo na kraju ovog prikaza, da smo na primjeru pjesničkog svjetonazora Jelene Lengold, pokušali pratiti i otkriti granicu moći tajne, koja nas veže za ovo jedino a naše postojanje, postojali smo naći luk između tijela i teksta, ljubavi i smrti a vodeni knjigom pjesama *Podneblje maka*. Pjesme J. Lengold obogaćuju našu poeziju, to je jedan svjež i snažan glas, koji čini bitan čvor na intelektualno senzibilnom nebu bitisanja.

dragan grbić: »unutrašnja arheologija«, književna omladina hrvatske, zagreb, 1986. saša radonjić

Ako bih pokušao formulisati onaj prvi utisak, nastao nakon sklapanja korica knjige UNUTRAŠNJA ARHEOLOGIJA pjesnika Dragana Grbića, onda bi to bila zbunjenost.

Na izgled, riječ je o vrlo jednostavnim tekstovima, ostvaženim po nekom asocijativnom mehanizmu; o savim spontanom redanju pojmova; tako reći o spiskovima projiciranim u sferu naracijsko-prozaičnog. No nekim čudom, sve to zajedno djeluje homogeno, kompaktno, ima samosvojnu fizionomiju, ritam i što je najbitnije, ispod izvjesnog vela jednostavnosti pulsira kompleksnom i jedinstvenom poetskom energijom. Problemska usmjerenost ovog spisa bila bi upravo na relacijama demistifikovanja i definisanja etimona spomenute poetske energije. Što bi, uprošteno, značilo odgovoriti na pitanje — kako funkcioniše tekst Dragana Grbića?

U prikazu, takođe prve knjige, autora Lasla L. Blaškovića upotrebio sam terminološku odrednicu — radikalizacija aluzije. Ako bismo pokušali kreirati se sličnim hermetičkim korakom pri uplivanju u strukturu knjige UNUTRAŠNJA ARHEOLOGIJA čini mi se da bismo došli do ovakvog određenja — radikalizacija elipse (pri čemu je neophodna izvjesna fleksibilnost, odnosno značenjsko proširenje kod